

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับหอการค้าและสมาคมการค้า

หอการค้า (

1. ความหมายและความเป็นมาของหอการค้า

ในความหมายโดยทั่วไป "หอการค้าหมายถึงสมาคมหรือชมรมที่รวมพ่อค้าและนักธุรกิจอื่น ๆ ที่ทำการค้าเพื่อส่งเสริมช่วยเหลือและรักษาผลประโยชน์ของผู้เป็นสมาชิก"¹ ซึ่งพ่อค้า นักธุรกิจต่าง ๆ แทบทุกประเทศทั่วโลกได้มีการรวมกลุ่มกันในลักษณะเช่นนี้ เพื่อดำเนินงานในการส่งเสริมการค้า การเกษตร การอุตสาหกรรมและการเงิน เพื่อให้สอดคล้องกับธุรกิจภายในประเทศ และเพื่อรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกเป็นสำคัญ

หอการค้าแห่งแรกที่มีขึ้นในโลก คือ หอการค้าที่เมืองมาเชลประเทศฝรั่งเศส ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปลายคริสต์ศตวรรษที่ 14 สาเหตุที่ได้มีการจัดตั้งหอการค้าขึ้น เนื่องจาก

1) ในขณะนั้นสมาคมพ่อค้า (Merchant guilds)

ในอังกฤษกำลังขยายตัวและมีอิทธิพลสามารถครอบครองธุรกิจการค้าระหว่างเมืองในภาคกลางและภาคตะวันออกของยุโรปได้ จะยกเว้นที่ครอบครองเข้าไปไม่ถึงก็เฉพาะการค้าในท้องถิ่นเท่านั้น สมาคมพ่อค้านี้จะควบคุมการค้าสินค้าต่าง ๆ จากภาคเหนือของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ตลอดไปถึงตะวันออกกลาง โดยการรวมตัวกันกับพ่อค้าเปอร์เซียและพ่อค้าอาหรับซึ่งเป็นผู้ส่งสินค้าแพรภันท์

¹ Issac Pitman. Sir, Pitman's business man's Guides.

(Thirteenth Edition. London: Sir Issac Pitman & Son Ltd., 1957).

สี่ข้อมมา เพชรพลอย และสินค้าอื่น ๆ ที่ยุโรปต้องการให้แก่อสมาคมพ่อค้าแห่งนี้ ต่อมา พ่อค้าเมืองมาแสดเห็นว่าธุรกิจการค้าของชาวเมืองของตน กำลังถูกอิทธิพลของ สมาคมครอบงำจึงได้รวมตัวกันเป็นกลุ่มพิทักษ์ผลประโยชน์ ซึ่งเรียกว่า "Chamber de Commerce" ขึ้น

2) ในคริสต์ศตวรรษที่ 14 ประเทศต่าง ๆ ในยุโรปต่างพยายามที่จะ แสวงหาอาณานิคมเพื่อขยายอำนาจทางเศรษฐกิจของตน พวกพ่อค้าต่าง ๆ ก็ล้วนแล้ว แต่ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากอาณานิคม ไม่ต้องการให้ใครมาแย่งชิงผลประโยชน์ จึงได้จัดตั้งหอการค้าเพื่อโน้มน้าวให้รัฐบาลปฏิบัติตามความต้องการของพวกเขา และ คอยช่วยเหลือรัฐบาลในด้านการแสวงหาอาณานิคมเพื่อขยายตลาดของพวกเขาด้วย หอการค้าจึงเป็นศูนย์กลางขอสนเทศทางการค้าของฝ่ายเอกชนที่มีความใกล้ชิดกับรัฐบาล ฝรั่งเศส¹ แต่ในระยะเริ่มแรกของการจัดตั้งหอการค้ายังไม่ได้รับความสนใจจาก ชาวเมืองมาแสดเท่าไรนัก ต่อมาเมื่อพ่อค้าชาวเมืองมาแสดมองเห็นผลประโยชน์ที่ จะได้รับจึงได้รวมมือรวมใจกันมากยิ่งขึ้น จนทำให้หอการค้าเมืองมาแสดเจริญรุ่งเรือง ขึ้นเป็นลำดับ จนกระทั่งใน ค.ศ. 1700 จึงได้มีผู้คิดจัดตั้งหอการค้าขึ้นตามเมืองต่าง ๆ ในประเทศฝรั่งเศสมากยิ่งขึ้น

ต่อมาใน ค.ศ. 1783 ประเทศอังกฤษได้จัดตั้งหอการค้าขึ้นที่เมืองกลาสโกว์ ขึ้นเป็นแห่งแรก และได้จัดตั้งหอการค้าเอคินเบิร์กขึ้นใน ค.ศ. 1785 และหอการค้า กรุงลอนดอนตามลำดับ หลังจากนั้นประเทศต่าง ๆ ในยุโรปต่างก็ได้จัดตั้งหอการค้า ของตนขึ้นเช่นเดียวกันเกือบทั่วทั้งทวีปยุโรป และได้ขยายออกไปทั่วโลก จนในปัจจุบัน มีหอการค้าอยู่ทั่วโลกจำนวนมากมาย

---

¹ณรงค์ เพชรประเสริฐ "สมาคมการค้าและหอการค้าในประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2518)

สำหรับหอการค้าในประเทศเอเชียใต้เริ่มก่อตั้งขึ้น เนื่องจากประเทศทางทวีปยุโรปได้แสวงหาอาณานิคมและมีการขยายเศรษฐกิจอิทธิพลมาทางประเทศในทวีปเอเชียมากขึ้น เพื่อควบคุมตลาดการค้าต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศอังกฤษ เมื่อได้ประเทศใดเป็นอาณานิคมก็มักจะจัดตั้งหอการค้าขึ้นในประเทศนั้น¹ ประเทศในทวีปเอเชียเริ่มมีหอการค้าขึ้นเป็นประเทศแรกได้แก่ญี่ปุ่น ซึ่งได้ตั้งขึ้นที่เมืองโตเกียว เมื่อ ค.ศ. 1792 และได้ขยายไปตั้งตามเมืองสำคัญเพิ่มมากขึ้นในโอกาสต่อมา

หอการค้านับได้ว่าเป็นสถาบันการค้าของเอกชนที่ทั่วโลกรู้จักและยอมรับเป็นอย่างดี มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับเศรษฐกิจการค้าของประเทศ มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยเฉพาะด้านการค้าระหว่างประเทศ ในต่างประเทศก็ได้ให้ความสำคัญแก่อหการค้าเป็นอย่างมาก เพราะเป็นแหล่งที่สามารถให้บริการข่าวสารข้อสนเทศทางการค้าได้รวดเร็วและถูกต้องตามความเป็นจริงเสมอ

สำหรับประเภทของหอการค้าทั่วโลกได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภทด้วยกันคือ

(1) หอการค้าประจำเมือง เป็นหอการค้าที่ตั้งขึ้นมาตามเมืองต่าง ๆ โดยมีสมาชิกเป็นบริษัท ห้างร้านในเขตภูมิสำเนานั้น ๆ ชื่อของหอการค้ามักใช้ชื่อตามเมืองนั้น เช่น หอการค้าที่ตั้งอยู่ในกรุงลอนดอนก็เรียกว่า หอการค้ากรุงลอนดอน เป็นต้น

(2) หอการค้าประจำชาติหรือหอกลาง เป็นหอการค้าที่แตกต่างไปจากหอการค้าประจำเมือง 3 ประการด้วยกันคือ

1. ส่วนมากตั้งอยู่ในนครหลวงของประเทศนั้น
2. ภายในประเทศหนึ่ง ๆ จะมีเพียงหอการค้าเดียว

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 38.

3. การรับสมาชิกต้องรับแต่เฉพาะหอการค้าประจำเมืองต่าง ๆ หรือสมาคมการค้าที่มีความสัมพันธ์กับหอการค้าต่าง ๆ เท่านั้น ไม่รับสมาชิกที่เป็นบริษัทห้างร้าน

(3) หอการค้าต่างประเทศ ตั้งขึ้นโดยชาวต่างประเทศที่เข้าไปประกอบการค้าขายหรือวิสาหกิจอยู่ในต่างประเทศ มีการรวบรวมบริษัทห้างร้านต่าง ๆ ที่มีสัญชาติเดียวกันจัดตั้งหอการค้าของตนขึ้นในประเทศนั้น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะรักษาส่งเสริมและป้องกันผลประโยชน์ของสมาชิกที่เข้าไปประกอบวิสาหกิจอยู่ ซึ่งสมาชิกก็สามารถที่จะรับบริการต่างๆ จากหอการค้าได้¹

(4) หอการค้าระหว่างประเทศหรือหอการค้านานาชาติ (International Chamber of Commerce) ได้จัดตั้งขึ้นเมื่อ ค.ศ. 1919 โดยนักธุรกิจชั้นนำจากประเทศเบลเยียม ฝรั่งเศส อิตาลี สหราชอาณาจักร และอเมริกา หอการค้านานาชาติเป็นสหพันธ์นักธุรกิจของโลก ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งมาจากประเทศต่าง ๆ ไม่น้อยกว่า 90 ประเทศ และมีแนวอาชีพต่าง ๆ กัน เช่น การอุตสาหกรรม การเงิน การธนาคาร การขนส่ง การประกันภัย สมาคมการค้า หอการค้า รวมทั้งนักธุรกิจทั่วไป มีหน้าที่ช่วยในการค้าของโลกให้ขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวางเป็นตัวแทนและส่งเสริมวิสาหกิจเอกชนทั่วโลก โดยได้รับการสนับสนุนจากนโยบายเศรษฐกิจระหว่างประเทศ หาทางลดหรือหลีกเลี่ยงสิ่งที่เป็นอุปสรรคแก่การค้า และทำหน้าที่เป็นสถานที่หักบัญชี (Clearing House) แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างนักธุรกิจด้วยกัน นอกจากนั้นยังมีการจัดทำสถิติและประมวลข่าวสารใหม่ ๆ เกี่ยวกับเศรษฐกิจการค้า, อุตสาหกรรม ฯลฯ ของประเทศต่าง ๆ ให้กับสมาชิกทราบ พิจารณาข้อบังคับทางกฎหมายที่มีผลต่อการค้า ให้คำแนะนำหรือเป็นที่ปรึกษาในด้านเทคนิคการค้าต่าง ๆ² ซึ่ง

¹ เชื้อ ชนานพ. "เรื่องของหอการค้า". งานแสดงสินค้าไทย (31 มกราคม - 16 กุมภาพันธ์ 2507) : หน้า 36 - 37

² กิจจา วัฒนสินธุ์. "การค้าช่วยนำมาซึ่งสันติภาพของโลก". รายงานการประชุมสมัชชาใหญ่ หอการค้านานาชาติ ครั้งที่ 19 ณ เมืองแมกซีโก, สภาการค้า (Board of Trade))

สภาหอการค้าแห่งประเทศไทยก็ได้เข้าร่วมเป็นสมาชิก หอการค้านานาชาติด้วยเช่นกัน

2. หอการค้าในประเทศไทย

ในพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 ได้ให้ความหมายคำว่า "หอการค้า" ในมาตรา 4 ไว้ดังนี้ "หอการค้า" หมายความว่า สถาบันที่บุคคลหลายคนจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมการค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงินหรือเศรษฐกิจอันมิใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน"¹

จากความหมายดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า หอการค้ามีบทบาทอันสำคัญยิ่งต่อระบบเศรษฐกิจและการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจของประเทศ กิจกรรมต่าง ๆ ของหอการค้าสามารถอำนวยความสะดวกแก่การค้าภายในประเทศได้อย่างดี

ตามพระราชบัญญัติดังกล่าว กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์เป็นผู้ควบคุมดูแลให้เป็นไปตามกฎหมาย

และอำนาจหน้าที่ของหอการค้า ก็ได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 ตามมาตราที่ 28 ดังต่อไปนี้²

1) ส่งเสริมการค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงินและเศรษฐกิจ โดยทั่วไป เช่น รวบรวมสถิติ เผยแพร่ข่าวสารการค้า วิจัยเกี่ยวกับการค้า และการเศรษฐกิจ ส่งเสริมการท่องเที่ยว การออกใบรับรองแหล่งกำเนิดของสินค้า การวางมาตรฐานแห่งคุณภาพของสินค้า การตรวจสอบมาตรฐานของสินค้า จัดตั้งและดำเนินการศึกษาที่เกี่ยวกับการค้าและเศรษฐกิจ พิพิธภัณฑสถานสินค้า การจัดงานแสดงสินค้าการ เป็นอนุญาโตตุลาการที่ขาดข้อพิพาททางการค้า

¹"พระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509," ราชกิจจานุเบกษา 83 (26 เมษายน 2511): 317

²เรื่องเดียวกัน

- 2) รับผิดชอบและให้ข้อเสนอแนะแก่สมาชิกเกี่ยวกับการค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงินหรือเศรษฐกิจและช่วยอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการดำเนินธุรกิจของสมาชิก
- 3) ให้คำปรึกษาและเสนอข้อเสนอแนะแก่รัฐบาลเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ
- 4) ประสานงานในทางการค้าระหว่างผู้ประกอบการค้ากับทางการ
- 5) ปฏิบัติกิจการอื่น ๆ ตามแต่จะมีกฎหมายระบุให้เป็นหน้าที่ของหอการค้าหรือตามที่ทางราชการมอบหมาย

เนื่องจากหอการค้าเป็นที่รวมของบรรดาพ่อค้านักธุรกิจต่าง ๆ ซึ่งมีอำนาจในทางเศรษฐกิจและสามารถที่จะก่อให้เกิดผลร้ายในทางเศรษฐกิจของประเทศได้ตามมาตราที่ 29 แห่งพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 จึงได้ตราข้อห้ามดังต่อไปนี้

- 1) ประกอบวิสาหกิจโดยหอการค้าตนเอง หรือเข้าดำเนินการในการประกอบวิสาหกิจของสมาชิก หรือเข้ามามีส่วนถือหุ้นเป็นหุ้นส่วน หรือร่วมทุนในการประกอบวิสาหกิจกับบุคคลใด ๆ
- 2) ดำเนินการด้วยประการใด ๆ ในอันที่จะคร่ำคร่าสินค้าหรือค่าบริการให้ตกต่ำเกินสมควรหรือทำให้สูงเกินสมควรหรือทำให้เกิดความปั่นป่วนเกี่ยวกับราคาสินค้าหรือค่าบริการ
- 3) ให้เงินหรือให้กู้ยืมเงินแก่สมาชิกหรือบุคคลอื่นใด เว้นแต่เป็นการให้เพื่อการกุศลสาธารณะหรือตามหน้าที่ศีลธรรม หรือตามควรแก่อัธยาศัยให้สังคม
- 4) ดำเนินการด้วยประการใด ๆ เพื่อเพิ่ม ลด หรือจำกัดปริมาณการผลิต ปริมาณสินค้าที่จำหน่ายหรือบริการอื่นและการดำเนินการดังกล่าวนี้เป็นผลเสียหายแก่ตลาดการค้า การเงินภายในหรือภายนอกประเทศหรือเศรษฐกิจของประเทศ

5) คำเนิการคัวยประการไค อันเป็นการทาลายการแขงขัน อันพิงมีตามปกทิวีสัยของการประกอบวิสาหกิจ เว้นแตจะเป็นการปฏิบัติตามนโยบายหรือระเบียบของทางราชการ

6) คำเนิการคัวยประการไค ๆ อันอาจเป็นภัยต่อเศรษฐกิจความมั่นคงของประเทศหรือต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

7) กักกันหรือซัดขวางมิให้ผูไคซึ่งมีคุณสมบัติที่จะเป็นสมาชิกได้ตามข้อบังคับของหอการค้า เขาเป็นสมาชิกหรือบังคับคัวยประการไค ๆ ให้เขาเป็นสมาชิกโดยผู้นั้นไม่สมัครใจหรือให้สมาชิกออกจากหอการค้าโดยเจตนาไม่สุจริต หรือซัดต่อข้อบังคับของหอการค้า

8) เป็ดเผยสถิติ เอกสารหรือข้อความอันเกี่ยวกับประโยชน์ส่วนได้เสียโดยเฉพาะของสมาชิกผูไค เว้นแตจะไครับความยินยอมเป็นหนังสือจากสมาชิกผู้นั้น

9) ใหหรือยอมให้บุคคลอื่นซึ่งมิใช่กรรมการคานาเนินกิจกรรมในหน้าที่ของกรรมการ

และตามมาตรา 30 ไคระบุไว้ว่า ห้ามมิให้หอการค้าแบ่งปันผลกำไรหรือรายได้ให้แกสมาชิกหรือคานาเนินการในทางการเมือง

ข้อห้ามต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเพียงข้อห้ามตามกฎหมายระบุเท่านั้น แต่การคานาเนินงานของหอการค้าอาจจะผิดกับข้อห้ามเหล่านี้อยู่บางซึ่งจะกล่าวไปรายละเอียดต่อไป

2.1 การแบ่งประเภทของหอการค้า

ตามพระราชบัญญัติ หอการค้า พ.ศ. 2509 ไคแบ่งประเภทของหอการค้าออกเป็น 4 ประเภทไคแก

ก) หอการค้าจังหวัด หอการค้าจังหวัดเป็นศูนย์รวมของผูประกอบธุรกิจในจังหวัดนั้น ๆ ซึ่งการจัดตั้งหอการค้าจังหวัดจะตองประกอบไป

ควยสมาชิกที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดที่มีหอการค้าตั้งอยู่และต้องเป็นบุคคลธรรมดา สัญชาติไทย เป็นหุ้นส่วนหรือผู้ถือหุ้น เกินถึงจำนวนเงินทุนของนิติบุคคลนั้นและเป็น ผู้ประกอบวิสาหกิจในทางการค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงินหรือเศรษฐกิจ หรือต้องเป็นสมาคมการค้าที่มีสมาชิกซึ่งมีสัญชาติไทย เกินถึงจำนวนของสมาชิกทั้งหมดหรือต้องเป็นรัฐวิสาหกิจหรือสหกรณ์ หอการค้าจังหวัดนับได้ว่ามีความ สำคัญในจังหวัดนั้น ๆ ในอันที่จะเป็นแหล่งศูนย์รวมพ่อค้า นักธุรกิจของจังหวัด นั้น ๆ และหอการค้าจังหวัด สามารถให้บริการอำนวยความสะดวกให้กับสมาชิก ได้อย่างทั่วถึงได้ ตามกฎหมายพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 ได้กำหนดไว้

(1) อธิบดีกรมการค้าภายในเป็นนายทะเบียนกลาง มีสำนักงานกลางอยู่กรมการค้าภายใน เพื่อควบคุมและจดทะเบียนหอการค้าทั่วประเทศ อาณาจักรและเป็นนายทะเบียนหอการค้าประจำกรุงเทพมหานคร และผู้ว่าราชการจังหวัดทุกจังหวัด ยกเว้นกรุงเทพมหานคร เป็นนายทะเบียนหอการค้า จังหวัด

(2) หอการค้าจังหวัดตั้งได้เพียงจังหวัดละหนึ่งหอ ฉะนั้น หอการค้าจังหวัดตั้งอยู่ในจังหวัดใดก็ชื่อจังหวัดนั้นต่อท้าย เช่น หอการค้า จังหวัด เชียงราย หอการค้าจังหวัดหนองคาย เป็นต้น ยกเว้นหอการค้ากรุงเทพฯ เรียกว่า หอการค้าไทย

(3) หอการค้าจังหวัดทุกจังหวัดต้องเป็นสมาชิกหอการค้าไทย¹ ในปัจจุบันกรมการค้าภายในได้เห็นความสำคัญของหอการค้าจังหวัด และได้พยายามที่จะส่งเสริมให้แต่ละจังหวัดจัดตั้งหอการค้าขึ้น หอการค้าจังหวัด แห่งแรกที่จัดตั้งขึ้นคือ หอการค้าจังหวัดชลบุรี ตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2503 จนใน ปัจจุบันมีหอการค้าจังหวัด 8 แห่งควยกันคือ

¹ กรมการค้าภายใน. "หอการค้า" .วารสารหอการค้าไทย,

- 1) หอการค้าไทย เป็นหอการค้าประจำจังหวัดกรุงเทพมหานคร
- 2) หอการค้าจังหวัดเชียงใหม่
- 3) หอการค้าจังหวัดเชียงใหม่
- 4) หอการค้าจังหวัดหนองคาย
- 5) หอการค้าจังหวัดชลบุรี
- 6) หอการค้าจังหวัดชัยภูมิ
- 7) หอการค้าจังหวัดนครราชสีมา
- 8) หอการค้าจังหวัดขอนแก่น

และหอการค้าไทยก็มีนโยบายที่จะขยายหอการค้าจังหวัดไปตามจังหวัดที่สำคัญต่าง ๆ เช่น ภูเก็ต กาฬสินธุ์ สงขลา ฯลฯ

ข) หอการค้าต่างประเทศในประเทศไทย จัดตั้งขึ้นโดยพ่อค้า

นักธุรกิจของชาวต่างประเทศที่เข้ามาประกอบธุรกิจในประเทศไทย หอการค้าต่างประเทศในประเทศไทยมีมานานแล้วตั้งแต่ พ.ศ. 2441 โดยชาวยุโรป ซึ่งเข้ามาทำการค้าขายกับประเทศไทย และใช้ชื่อว่าหอการค้ากรุงเทพ

(Bangkok Chamber of Commerce) มีสมาชิกเป็นชาวยุโรปล้วน ๆ หอการค้านี้มิได้จดทะเบียนตามกฎหมายแต่อย่างใด เพราะยุคนั้นเป็นยุคที่ชาวยุโรปมีสิทธิสภาพนอกอาณาเขต¹

ต่อมาได้มีหอการค้าจีนเกิดขึ้นและหอการค้าชาติอื่น ๆ ก็ตั้งขึ้นติดตามเพื่อที่จะส่งเสริมและรักษาผลประโยชน์ของมวลสมาชิกในสังกัดหอการค้าเหล่านั้น ๆ หอการค้าต่างประเทศนี้เป็นสถานการค้าเอกชนที่มีสมาชิกคือสัญชาติใดสัญชาติหนึ่ง และตามมาตรา 14 ในพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 ได้ระบุไว้ว่าหอการค้าต่างประเทศจะจัดตั้งขึ้นและดำรงอยู่ได้ เพียงสัญชาติละหนึ่งหอ

¹ ฝรั่ง เพชรประเสริฐ. "สมาคมการค้าและหอการค้าในประเทศไทย". (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518), หน้า 39

เฉพาะแต่ในเขตกรุงเทพมหานคร เท่านั้น และจะต้องเป็นสมาชิกสภาหอการค้า
แห่งประเทศไทยทุกหน่วย ในพ.ศ. 2524 มีหอการค้าต่างประเทศ จำนวน 11
หอการค้าด้วยกัน คือ

- 1) หอการค้าไทย-จีน
- 2) หอการค้าญี่ปุ่น-กรุงเทพฯ
- 3) หอการค้าไทย-อิตาลี
- 4) หอการค้าไทย-เกาหลี
- 5) หอการค้าฝรั่งเศส-ไทย
- 6) หอการค้าเยอรมัน-ไทย
- 7) หอการค้าอเมริกันในประเทศไทย
- 8) หอการค้าอังกฤษ
- 9) หอการค้าอินเดีย-ไทย
- 10) หอการค้าออสเตรเลีย-ไทย
- 11) หอการค้าฟิลิปปินส์-ไทย

ค) หอการค้าไทย หรืออีกนัยหนึ่งเป็นหอการค้าประจำจังหวัด
กรุงเทพมหานคร หอการค้าไทยเป็นแหล่งรวมของบรรดาพ่อค้า นักธุรกิจที่ประกอบ
วิสาหกิจในสาขาต่าง ๆ ดำเนินงานที่อยู่ในขอบข่ายวัตถุประสงค์ตามข้อบังคับของ
หอการค้าไทย ซึ่งจะได้อธิบายในรายละเอียดในบทต่อไป

ง) สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย นับว่าเป็นสถาบันทางการ
ค้าของเอกชนที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่ง เพราะเป็นที่รวมของสมาคมการค้า และหอ
การค้าต่างประเทศ รัฐวิสาหกิจ สหกรณ์ ซึ่งบทบาทและการดำเนินงานย่อมมีความ
สำคัญอย่างยิ่งต่อมวลสมาชิกและเศรษฐกิจของประเทศและจะได้อธิบายโดยละเอียด
ในบทต่อไป

สมาคมการค้า

1. ความหมายและความเป็นมา

สมาคมการค้าเป็นชมรมหรือกลุ่มธุรกิจที่ตั้งขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกันในการส่งเสริมการค้าและเพื่อช่วยเหลือรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกด้วยกันโดยจะรวมตัวกันเฉพาะกลุ่มธุรกิจที่มีการประกอบวิสาหกิจประเภทเดียวกันเท่านั้น เช่น พ่อค้าชาว ก็จะรวมตัวกันแต่เฉพาะพ่อค้าชาวเป็นสมาคมผู้ส่งชาวออกต่างประเทศหรือพ่อค้าสัตว์น้ำก็จะรวมตัวกันเป็นสมาคมผู้ค้าสัตว์น้ำไทย ซึ่งก็มีลักษณะเช่นเดียวกันกับหอการค้า แต่หอการค้าจะรวมธุรกิจทุกประเภททุกสาขาและขอบเขตการค้าเนืองงานก็กว้างกว่า

สมาคมการค้าได้เกิดขึ้นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ เนื่องจากผู้ประกอบการค้ามักจะทำธุรกิจที่เหมือนกันหลาย ๆ ราย มีการแก่งแย่งตลาดโดยการขายตัดราคาซึ่งกันและกัน และมีการแก่งแย่งซื้อวัตถุดิบกัน ทำให้ขาดอำนาจการต่อรอง เป็นจุดอ่อนให้ผู้อื่นเอาเปรียบได้ ดังนั้น บริษัทของพ่อค้าชาวอังกฤษ จึงได้หันหน้าเข้าหากัน เพื่อรักษาผลประโยชน์ของส่วนรวมเอาไว้การรวมกลุ่มกัน เพื่อเกื้อกูลซึ่งกันและกันจึงเกิดขึ้นในรูปต่าง ๆ เช่น สมาคมการค้า (Trade Association) คาร์เทล (Cartel) และ สภาการตลาด (Marketing Board) เป็นต้น ¹

ความหมายของสมาคมการค้า ตามพระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 มาตรา 4 ให้คำนิยาม สมาคมการค้าไว้ว่า หมายถึง "สถาบันที่บุคคลหลายคนซึ่งเป็นผู้ประกอบวิสาหกิจจัดตั้งขึ้น เพื่อทำการส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจอันมิใช่เป็นการหาผลกำไรหรือรายได้มาแบ่งปันกัน

---

¹ณรงค์ เพชรประเสริฐ. "สมาคมการค้าและหอการค้าในประเทศไทย". (วิทยานิพนธ์ ปริญญาโทบริหารธุรกิจ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518), หน้า 21

2. สมาคมการค้าในประเทศไทย

สมาคมการค้าในประเทศไทยได้มีมานานแล้ว ตั้งขึ้นโดยชาวจีนโพ้นทะเลที่ได้เข้ามาค้าขายในประเทศไทย ตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ในลักษณะของสมาคมลับหรืออั้งยี่ "และในช่วงระยะเวลา 3 ปี สุกท้ายแห่งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า (พ.ศ. 2450 - 2453) หลังจากเหตุการณ์อันเกิดจากจีนอั้งยี่และจีนในบังคับของชาวต่างชาติได้สงบลงแล้ว ชาวจีนที่ประกอบอาชีพทางการค้าในประเทศไทย ก็ได้เริ่มมีบทบาทโดยการร้องเรียนที่จะจัดตั้งสโมสรการค้าในกลุ่มของพวกเขาขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2451 (ร.ศ. 127) ผู้ขอจัดตั้งสโมสรการค้าได้อ่างวัตุประสงค์ของสโมสรการค้า เพื่อร่วมมือกันบำรุงกิจการค้าขาย ตลอดจนการร่วมมือช่วยเหลือกันในกลุ่มสมาชิกเป็นสำคัญ"¹ ซึ่งต่อมาก็ได้พัฒนาจนเป็นหอการค้าจีนในปัจจุบัน ก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 ก็ได้มีการรวมกลุ่มของพ่อค้าชาวจีนอยู่แล้ว เช่น สมาคมพ่อค้าเพชรพลอยเงินทอง สมาคมพ่อค้าสุรา เป็นต้น ต่อมาเมื่อพระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 ได้ประกาศใช้ จึงได้มีสมาคมการค้าใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมายที่สำคัญ เช่น สมาคมอุตสาหกรรมไทย สมาคมมันสำปะหลังไทย เป็นต้น ²

สมาคมการค้าตามพระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 ตั้งขึ้นมาตามสาขาอาชีพมีวัตถุประสงค์ส่งเสริมและทำนุบำรุงเฉพาะการค้าสาขามีระบุไว้อย่างชัดเจนในวัตถุประสงค์ของสมาคมการค้าเท่านั้น

¹ พลกุล อังกินันท์. "บทบาทชาวจีนในประเทศไทยในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า". (ปริญญานิพนธ์ กศบ. ปวศ. เสนอต่อวิทยาลัยการศึกษาประสานมิตร, 2514) หน้า 102

² ณรงค์ เพชรประเสริฐ. "สมาคมการค้าและหอการค้าในประเทศไทย." หน้า 32.

ตามมาตรา 21 แห่งพระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของสมาคมการค้าไว้ดังต่อไปนี้

- 1) ส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจประเภทที่อยู่ในวัตถุประสงค์
- 2) สนับสนุนและช่วยเหลือสมาชิก แก้ไขอุปสรรคข้อขัดข้องต่าง ๆ รวมทั้งเจรจา ทำความตกลงกับบุคคลภายนอก เพื่อประโยชน์ร่วมกันได้ การประกอบวิสาหกิจประเภทที่อยู่ในวัตถุประสงค์ เพื่อให้เป็นประโยชน์แก่การค้า การเงิน เศรษฐกิจ หรือความมั่นคงของประเทศ
- 3) ทำการวิจัยเกี่ยวกับการประกอบวิสาหกิจประเภทที่อยู่ในวัตถุประสงค์ แลกเปลี่ยนและเผยแพร่ความรู้ในทางวิชาการ ตลอดจนข่าวสารการค้าอันเกี่ยวกับวิสาหกิจนั้น ๆ
- 4) ขอสิทธิหรือเอกสาร หรือขอทราบขอความใด ๆ จากสมาชิก เกี่ยวกับการดำเนินวิสาหกิจประเภทที่อยู่ในวัตถุประสงค์ ทั้งนี้ด้วยความยินยอมพร้อมใจของสมาชิก
- 5) ส่งเสริมคุณภาพของสินค้าที่ผลิตหรือจำหน่ายโดยผู้ประกอบวิสาหกิจที่เป็นสมาชิกให้เข้ามาตรฐาน ตลอดจนวิจัยและปรับปรุงวิธีการผลิตและการค้าให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
- 6) ร่วมมือกับรัฐบาลในการส่งเสริมการค้าอุตสาหกรรม การเงิน หรือธุรกิจอื่นใดในทางเศรษฐกิจอันอยู่ในวัตถุประสงค์
- 7) ส่งเสริมการผลิตเพื่อให้สินค้ามีปริมาณเพียงพอแก่ความต้องการของตลาดทั้งภายในและภายนอกประเทศ
- 8) ทำความตกลงหรือวางระเบียบให้สมาชิกปฏิบัติหรืองดเว้นการปฏิบัติ เพื่อให้การประกอบวิสาหกิจประเภทที่อยู่ในวัตถุประสงค์ ได้ดำเนินไปด้วยความเรียบร้อย
- 9) ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสมาชิกหรือระหว่างสมาชิกกับบุคคลภายนอกในการประกอบวิสาหกิจ

รัฐบาลได้มอบหมายให้กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์เป็นผู้ตรวจสอบดูแลเกี่ยวกับการดำเนินงานของสมาคมการค้าและหอการค้า ให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติสมาคมการค้าและพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 ตามมาตราที่ 22 ใคร่ระบุข้อห้ามซึ่งเหมือนกับข้อห้ามของหอการค้า (ในหน้า 12-13) และก็ใคร่ระบุไว้เช่นเดียวกัน ตามมาตราที่ 23 ห้ามมิให้สมาคมการค้าแบ่งปันผลกำไรหรือรายได้ให้กับสมาชิกหรือดำเนินการทางการเมือง

ซึ่งนับได้ว่าเป็นการวางขอบเขตของการดำเนินงานของสมาคมการค้าให้รัดกุมเพื่อป้องกันมิให้เกิดการรวมตัวกันเพื่อทำการผูกขาดทางการค้าขึ้น ซึ่งเป็นอันตรายต่อเศรษฐกิจของประเทศ ส่วนการผูกพันระหว่างสมาคมการค้ากับสมาชิกก็คงปล่อยให้เป็นไปตามข้อตกลงของสมาชิกที่ใคร่ระบุไว้ในข้อบังคับของแต่ละสมาคมการค้า ซึ่งได้กำหนดรายละเอียดในการขอจัดตั้งสมาคมการค้าด้วย

ส่วนสมาชิกของสมาคมการค้าแต่ละสมาคมก็ให้เป็นไปตามกฎหมายใดระบุเอาไว้ โดยตามมาตรา 14 ใคร่ระบุเอาไว้ว่า สมาคมการค้าที่มีสมาชิกซึ่งมิได้มีสัญชาติไทย เกินถึงจำนวนของสมาชิกทั้งหมด จะจัดตั้งขึ้นและดำรงอยู่ได้เฉพาะแต่ในจังหวัดพระนครหรือธนบุรีเท่านั้น ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่า รัฐบาลเองก็ป้องกันอย่างเต็มที่ที่จะไม่ให้มีการรวมกลุ่มของชาวต่างประเทศในรูปแบบสมาคมการค้าในต่างจังหวัด ซึ่งอาจจะเป็นเหตุผลทางการเมืองที่รัฐบาลเกรงกลัวอิทธิพลของชาวต่างประเทศที่รวมกลุ่มกัน เพราะชาวต่างประเทศที่ไม่มีสัญชาติไทย ก็มีจำนวนมากมายและอาจรวมกลุ่มกันในนามของสมาคมการค้าแต่แอบแฝงด้วยประโยชน์ในทางการเมืองก็ได้

จำนวนหอการค้าและสมาคมการค้าในประเทศไทย

ตั้งแต่ที่โคกกลาวแล้ววว่าสมาคมการค้าและหอการค้าได้เริ่มมีมานานแล้ว แต่ยังไม่ได้เป็นระเบียบแบบแผนเท่าใดนัก ต่อมาเมื่อผู้ประกอบการค้าได้ทวีจำนวนมากขึ้น ทั้งการค้าภายในและภายนอกประเทศ โดยเฉพาะการค้ากับต่างประเทศ บางครั้งมีการปลอมปนสินค้า หรือส่งสินค้าไม่ไค้มาตรฐาน มีคุณภาพต่ำ ทำให้

สินค้าไทยขาดความเชื่อถือในตลาดต่างประเทศ มีผลให้เศรษฐกิจของประเทศเสียหายได้ นอกจากนั้นยังมีการขายตัดราคาซึ่งกันและกันเพื่อจะแก่งแย่งตลาดกันเอง ทำให้มีอำนาจการต่อรองในการค้า และผู้ประกอบการค้าอื่น ๆ ก็พลอยได้รับความเสียหายไปด้วย ในระยะก่อน พ.ศ. 2509 การรวมตัวกันเป็นสมาคมการค้ายังไม่รัดกุมพอ สมาคมการค้าย่อมมีอิทธิพลที่สำคัญในการค้าของประเทศ เพราะเมื่อรวมตัวกันได้แล้วก็สามารถที่จะมีอำนาจต่อรอง สามารถที่จะกำหนดปริมาณและราคาได้ตามอำเภอใจได้ ดังนั้นเพื่อขจัดอุปสรรคต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น รัฐบาลจึงได้ออกพระราชบัญญัติสมาคมการค้าและหอการค้า พ.ศ. 2509 ขึ้น โดยให้แยกสมาคมที่มีลักษณะเป็นสมาคมการค้าและหอการค้าออกจากสมาคมธรรมคารวาระเบียบในการจัดตั้ง กำหนดขอบเขตแห่งวัตถุประสงค์ วิธีการดำเนินการและการควบคุมการค้าเนื้องาน ทั้งกำหนดข้อห้ามมิให้สมาคมการค้าและหอการค้าดำเนินการใด ๆ อันจะเป็นผลกระทบกระเทือนการค้าเศรษฐกิจหรือความมั่นคงของประเทศไว้ด้วย¹

นับตั้งแต่พ.ศ. 2509 เป็นต้นมา จำนวนสมาคมการค้าและหอการค้า (ดูได้จากตารางที่ 1) ที่ได้จดทะเบียนกับกรมการค้าภายในได้มีจำนวนมากขึ้น โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร และในพ.ศ. 2510 เป็นต้นมาก็ได้มีหอการค้าต่างประเทศเกิดขึ้นมาก ในพ.ศ. 2524 มีหอการค้ารวมทั้งสิ้น 119 แห่ง แบ่งเป็นหอการค้าต่างประเทศ 11 แห่ง หอการค้าไทยและสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ซึ่งตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร นอกจากนั้นก็ยังมีหอการค้าจังหวัดทั้งสิ้น 8 แห่ง และจำนวนของสมาคมการค้าทั้งประเทศมีจำนวน 169 แห่งแบ่งเป็นสมาคมการค้าในต่างจังหวัด 36 สมาคมและสมาคมการค้าในกรุงเทพมหานคร 133 สมาคม

¹นายทองหล่อ สุกนธมาน. "บทบาทของสถาบันการค้าในประเทศไทย". ข่าวพาณิชย์, (ฉบับพิเศษ 20 สิงหาคม 2503), หน้า 353.

ตารางที่ 1 จำนวนหอการค้าและสมาคมการค้าที่จดทะเบียนตั้งแต่ พ.ศ.2509-2524

พ.ศ.	สมาคมการค้า			หอการค้า		
	กรุงเทพมหานคร	ต่างจังหวัด	รวม	กรุงเทพมหานคร	ต่างจังหวัด	รวม
2509	9	2	11 ¹	1	-	1
2510	27	9	36	6	2	8
2511	15	5	20	2	-	2
2512	6	4 ²	10	-	-	-
2513	4	1	5	-	-	-
2514	5	-	5	-	-	-
2515	7	2	9 ⁴	-	-	-
2516	7	-	7 ⁵	-	-	-
2517	4	4	8	-	-	-
2518	13	3	16 ⁶	-	-	-
2519	13	1	14	-	-	-
2520	6	1	7 ⁷	2	1	3
2521	12	4	16	2	1	3
2522	4	-	4	-	-	-
2523	3	1	4	-	2	2
2524.	4	-	4	-	-	-
	139	36	176	13	8 ⁸	21

ที่มา: กองสถาบันการค้า กรมการค้าภายใน

หมายเหตุ

1. ในพ.ศ. 2514 และ 2516 เลิกกิจการไป 2 สมาคมตามลำดับ คือ สมาคมโรงงานปออัดไทย (เลิกไปรวมกับสมาคมอื่น) และสมาคมผู้ส่งผลไม้ ออก
  2. สมาคมผู้ผลิตฟลุออไรท์ไทย ย้ายมาอยู่กรุงเทพมหานครและเปลี่ยนชื่อเป็นสมาคมฟลุออไรท์ไทย
  3. สมาคมส่งเสริมผู้ประกอบการบรรทุกและขนถ่ายสินค้าเรือเดินทะเลเลิกกิจการเมื่อ 3 มีนาคม พ.ศ. 2524
  4. สมาคมผู้โช้และค้าข้าวสารดีเลิกกิจการไปเมื่อ 30 กันยายน 2523
  5. ใน พ.ศ. 2517 เลิกกิจการไปหนึ่งสมาคมคือสมาคมผู้ประกอบการพิมพ์
  6. ใน พ.ศ. 2523 เลิกกิจการไป 1 สมาคม คือ สมาคมผู้เลี้ยงและค้าโค กระบือ
  7. ในพ.ศ. 2522 เลิกกิจการไป 1 สมาคม คือ สมาคมผู้ส่งออกไม้และพันธุ์ไม้ไทย
- ตั้งแต่พ.ศ. 2509 - 2524 สมาคมการค้าในกรุงเทพมหานครได้รับอนุญาตจัดตั้งรวม 135 สมาคม เลิกกิจการไป 7 สมาคม และสมาคมต่างจังหวัดย้ายเข้ามา 1 สมาคม (ตั้งหมายเหตุข้างต้น) และในพ.ศ. 2524 ได้รับอนุญาตจัดตั้งแล้ว 4 สมาคม
8. ในพ.ศ. 2524 เพิ่มอีก 2 แห่ง คือ หอการค้าจังหวัดนครราชสีมาและหอการค้าจังหวัดขอนแก่นปัจจุบันมี 8 แห่ง
- ใน พ.ศ. 2524 จึงมีสมาคมการค้าในกรุงเทพมหานคร 133 สมาคม สมาคมการค้าในต่างจังหวัด 36 สมาคม หอการค้ารวมทั้งสิ้น 19 แห่ง ในกรุงเทพมหานคร 13 แห่ง ในต่างจังหวัด 8 แห่ง

ความแตกต่างระหว่างหอการค้าและสมาคมการค้า

หอการค้าและสมาคมการค้าเป็นแหล่งที่รวมของพ่อค้านักธุรกิจต่าง ๆ เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และรักษาผลประโยชน์ของสมาชิกแก่ขอบเขตการรวมตัวกัน อำนาจหน้าที่ มีความแตกต่างกันมาก อาจพอจำแนกได้ดังนี้

1. ด้านสมาชิก สมาคมการค้าจะรับเฉพาะสมาชิกที่ประกอบวิสาหกิจเดียวกันเท่านั้น เช่น สมาคมพ่อค้าไทยก็จะรับสมัครแต่ผู้ประกอบการวิสาหกิจเกี่ยวกับพ่อค้าเท่านั้น หรือสมาคมผู้ส่งชาวออกต่างประเทศก็รับสมาชิกที่ประกอบวิสาหกิจในการค้าขายกับต่างประเทศเท่านั้น แต่หอการค้าจะรับสมาชิกที่ประกอบวิสาหกิจทุกประเภทรวมไปถึงสหกรณ์และรัฐวิสาหกิจบางประเภทด้วย

2. ด้านอาณาเขต หอการค้ามีอาณาเขตที่แน่นอน รับเฉพาะสมาชิกในเขตที่กฎหมายระบุเอาไว้เท่านั้น เช่น หอการค้าจังหวัดเชียงใหม่ ก็รับสมาชิกเฉพาะผู้ประกอบการ บริษัท ห้างร้านต่าง ๆ สหกรณ์ ที่อยู่ในเขตจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้น ส่วนสมาคมการค้ารับสมาชิกผู้ประกอบการวิสาหกิจที่อยู่ในวัตถุประสงค์ของสมาคมการค้าและสมาชิกอยู่แห่งใดแห่งหนึ่งภายในประเทศก็ได้

3. หอการค้าเป็นสมาคมสากล เป็นที่รู้จักและรับรองทั่วโลก ถ้าหากถ้าหากสมาชิกท่านใดเดินทางไปต่างประเทศและมีหนังสือแนะนำจากหอการค้าที่เป็นสมาชิกอยู่ไปแสดงต่อหอการค้าต่างประเทศที่แวะเยือน จะได้รับการต้อนรับและความเชื่อถือจากหอการค้าต่างประเทศเป็นอย่างดี

4. ในด้านการดำเนินงาน หอการค้ามีวัตถุประสงค์ที่กว้างกว่าสมาคมการค้ามากไม่เป็นแต่เพียงที่รวมของผู้ประกอบวิสาหกิจในสาขาต่าง ๆ เท่านั้น แต่มีการดำเนินงานที่ต้องสนับสนุน ส่งเสริมครอบคลุมไปถึงการค้า อุตสาหกรรม เกษตรกรรม การเงินและเศรษฐกิจโดยทั่วไปอีกด้วย แต่สมาคมการค้าจะส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจประเภทที่อยู่ในวัตถุประสงค์เท่านั้น¹

¹ เชื้อ ชนานพ. "เรื่องหอการค้า". งานแสดงสินค้าไทย (31 มกราคม-16 กุมภาพันธ์ 2507) หน้า 36.

แต่สิ่งที่เหมือนกันของหอการค้าและสมาคมการค้าซึ่งกฎหมายได้ระบุไว้ อย่างชัดเจนก็คือ ขอบข่ายต่าง ๆ ตามมาตราที่ 29 แห่งพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 และมาตราที่ 23 แห่งพระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 (หน้า 12 - 13 และหน้า 20) นอกจากนี้ยังได้ระบุไว้ในพระราชบัญญัติทั้งสอง ฉบับก็คือ การห้ามมิให้สมาคมการค้าและหอการค้าดำเนินการทางการเมืองหรือ เกี่ยวข้องกับการเมืองอย่างเด็ดขาด

จะเห็นได้ว่าขอบข่ายอำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบของหอการค้าและ สมาคมการค้าจึงแตกต่างกัน ดังนั้น บทบาทในการบริหารงานในการส่งเสริมสินค้า ไทยในการส่งออกจึงย่อมแตกต่างกันไปด้วย ซึ่งจะได้อธิบายในรายละเอียดในบท ต่อไป

ประวัติหอการค้าไทย

หอการค้าไทย นับว่าเป็นสถาบันการค้าเอกชนที่สำคัญแห่งหนึ่ง ซึ่งเป็น ที่รวมของพ่อค้า นักธุรกิจที่ประกอบธุรกิจในสาขาต่าง ๆ ที่เป็นคนไทยได้พยายาม ที่จะจัดตั้งขึ้น ประวัติของหอการค้าไทยนั้น เริ่มแรกได้มีพ่อค้าคณะหนึ่งภายใต้การ นำของนายเล็ก โกเมศ ได้รวมประชุมกันเป็นครั้งแรก ณ ตำบลตรอกกัปตันมุขมี ผู้เข้าร่วมประชุม 6 ท่านคือ พระยาภิรมย์ภักดี นายเล็ก โกเมศ นายเจื้อ เพ็ญภาคกุล นายทองดี อิศระกุล นายเชษฐา ยิงฮั่ว และนายสิริบุรณ ภาคสุวรรณ ต่อมานายโชติ คุ่มพันธ์ นายประทุม สุสังกรกาญจน์ และ หลวงบูรณ เวชวานิชย์ ได้เข้าร่วมด้วยและที่ประชุมมอบให้ พระยานิติการณประสม ขุนประเสริฐศุภมาศรา นายทองดี อิศระกุล นายเจื้อ เพ็ญภาคกุล และนายเล็ก โกเมศ เป็นอนุกรรมการ จัดร่างข้อบังคับขึ้นและได้มอบให้พระยาภิรมย์ภักดี พระชัยสิทธิเวช หลวง นรเศรษฐสินี และขุนเลิศคำวิธิการ เป็นผู้ไปจดทะเบียนก่อตั้งเป็นสมาคมใน วันที่ 8 มีนาคม พ.ศ. 2476 แรกทีเดียวคณะผู้จัดตั้ง ตั้งใจจะใช้ชื่อว่า "สภา การค้า" แต่คำว่า "สภา" รัฐบาลในสมัยนั้นได้สงวนไว้เป็นองค์การของรัฐโดย

เฉพาะ จึงได้จดทะเบียนโดยชื่อไว้ว่า "หอการค้าสยาม" ตรงกับภาษาอังกฤษว่า
Siamese Chamber of Commerce และได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้ 6 ประการ
 คือ

- 1) เชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้ากับประชาชน
- 2) แลกเปลี่ยนและให้ความรู้ต่าง ๆ
- 3) ช่วยเหลือพ่อค้าไทยเท่าที่จะทำได้
- 4) ส่งเสริมการค้าระหว่างพ่อค้าในและนอกประเทศ
- 5) บำรุงและส่งเสริมพ่อค้าไทย
- 6) เพาะนิสัยคนไทยให้นิยมการค้ามากขึ้น

คณะกรรมการในการจัดตั้งมีทั้งหมด 25 ท่าน โดยมี พระยาภิรมย์ภักดี
 (บุญรอด เศรษฐบุตร) เป็นนายกฯ และนายเล็ก โกเมศ เป็นอุปนายก คณะกรรมการ
 ชุดแรกนี้ได้พยายามที่จะดำเนินงานของหอการค้ามาหลายปี ต่อมาสมาชิกก็ได้
 เริ่มลดน้อยลง ประกอบกับความจำเป็นบางอย่าง คณะกรรมการชุดต่อมาจึงได้
 ย้ายหอการค้านี้ออกจากตึกในตรอกกัปตันมุขไปอยู่ ณ ตึกเขาของพระคลัง ตำบล
 พระราม 1 อย่างไรก็ตามก็ในช่วงนี้หอการค้าได้ประสบกับปัญหาด้านการเงินเป็นอย่างมาก
 และได้เปลี่ยนแปลงสถานที่ประกอบกิจการตลอดมา ในวันที่ 12 กรกฎาคม
 2483 ได้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการชุดใหม่ขึ้นมาบริหารงานปรากฏว่า นาย
 จุลินทร์ ลำซำ ได้เป็นนายกฯ นายเล็ก โกเมศ เป็นอุปนายก และนายวิรัช พึ่งสุนทร
 เป็นเหรัญญิก กรรมการชุดนี้มีความเข้มแข็งในการบริหารงานของหอการค้า ใน
 พ.ศ. 2483 ได้มีงานฉลองรัฐธรรมนูญที่เขาคินและสวนอัมพร พลโทหลวงพรหม
 โยธีเป็นประธานจัดงาน และนายจุลินทร์ ลำซำเป็นประธานกองประกวดนางงาม
 ได้ร่วมมือกับกรรมการหอการค้าแบ่งเงินรายได้นำมาสร้างตึกหอพาณิชย์ภักดีขึ้นใช้
 เป็นที่ทำการของหอการค้าตั้งแต่นั้นมา และในงานฉลองรัฐธรรมนูญใน พ.ศ. 2484
 หอการค้าเป็นผู้ดำเนินงานในการจัดงานแสดงสินค้าไทย เงินรายได้นำมาสร้าง
 วิทยาลัยการค้า ณ ตึกพาณิชย์ภักดี ถนนศรีอยุธยา สนามเสือป่า ซึ่งเป็นสำนักงาน
 ของหอการค้านี้เอง

ต่อมาเกิดสงครามมหาเอเชียบูรพาวิทยาลัยการค้าของมุลเล็ก หอการค้าจึงได้ย้ายมาอยู่ที่ตึกถนนราชบพิธมาจนทุกวันนี้ อย่างไรก็ตามก็ถือว่า หอการค้าตรงกับภาษาอังกฤษว่า Chamber of Commerce ฉะนั้น กระทรวงพาณิชย์จึงขอเอาชื่อ "หอการค้า" ไปอยู่ภายในอุปการะคณะกรรมการชุดนั้น จึงได้ตั้งนายจุลินทร์ ล่ำซำ, นายเล็ก โกเมศ นายสง่า วรรณดิษฐ์, นายประสิทธิ์ สมิตศิริ และ นายวิรัช พึ่งสุนทร เป็นผู้เจรจาขอรับหอการค้าไทยให้กระทรวงพาณิชย์โดยมีเงื่อนไขว่า กระทรวงพาณิชย์จะต้องรับอุปการะวิทยาลัยการค้าของหอการค้าไทยด้วย

เมื่อเป็นเช่นนี้ คณะกรรมการในสมัยนั้นจึงได้เปลี่ยนแปลงกิจการและขอจดทะเบียนเป็นสมาคมขึ้นใน พ.ศ. 2486 และนี่เองเป็นต้นกำเนิดของสมาคมพ่อค้าไทยโดยมี นายสง่า วรรณดิษฐ์ เป็นนายกสมาคมคนแรก ในขณะเดียวกัน กรรมการของสมาคมพ่อค้าไทยก็ไม่ได้ละความพยายามที่จะดึงชื่อหอการค้าคืนมาจากรัฐบาลเลย ในที่สุดก็ดึงคืนมาได้สำเร็จ ในสมัย ๖ พญา มหาสวรงค์สมบัติศิริ เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์ได้จดทะเบียนภายใต้ชื่อใหม่ว่า "หอการค้ากรุงเทพ" และได้ขอสถานที่หอพาณิชย์ภัณฑ์ของทางราชการเป็นสถานประกอบการ ในสมัยนั้นหอการค้าไทยได้มีส่วนช่วยเหลือราชการมาก เช่น บันส่วนข้าวสาร ฝาน้ำมันกาด ไม้ซีก ตลอดจนขายข้าวแกงราคาถูกให้ประชาชน และเนื่องจากคณะกรรมการในสมัยนั้นเห็นว่าประเทศไทยมีหอการค้าเพียงแห่งเดียวไม่ควรจำกัดสมาชิกอยู่แค่ในกรุงเทพฯ ควรจะเปิดรับสมาชิกให้กว้างขวางทั่วประเทศ จึงได้ขอจดทะเบียนเปลี่ยนชื่อเป็น "หอการค้าไทย" อีกครั้งหนึ่ง ในสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม ต่อมาทางราชการต้องการหอพาณิชย์ภัณฑ์ หอการค้าไทยจึงได้ย้ายสถานที่ทำการกลับมาอยู่ ณ ถนนราชบพิธ จนถึงปัจจุบัน

นอกจากนี้ เนื่องจากวัตถุประสงค์ข้อหนึ่งในการจัดตั้งหอการค้าไทยของคณะผู้ก่อตั้งหรือคณะกรรมการชุดแรกของหอการค้าไทย คือ "ช่วยเหลือพ่อค้าไทยเท่าที่จะทำได้" คณะกรรมการในสมัยนั้นจึงกันเงินของหอการค้าไทยส่วนหนึ่งออกไปจัดตั้งมูลนิธิ ซึ่งรู้จักกันในปัจจุบันว่า "มูลนิธิพาณิชย์สงเคราะห์" และวิทยาลัย

การค้าได้กลับตั้งขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งหลังจากได้ล้มเลิกไปในสมัยสงครามมหาเอเชียบูรพาเมื่อ พ.ศ. 2506 ซึ่งเป็นที่รู้จักกันทั่วไปในนามของ "วิทยาลัยการค้าในปัจจุบัน"

ส่วนการค้าในงานของหอการค้าไทยในปัจจุบันจะได้กล่าวในรายละเอียดแยกต่อไป

ประวัติศาสตร์หอการค้าแห่งประเทศไทย

ในระยะ 6-7 ปีแรกหลังจากที่สงครามโลกครั้งที่ 2 ได้ยุติลง บรรดาประเทศที่เข้าร่วมสงครามและประเทศที่ได้รับภัยจากสงครามต่างก็พยายามเร่งรัดบูรณะบ้านเมืองให้กลับฟื้นตัวขึ้นมาสู่สภาพเดิม ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ การค้าของประเทศไทยและต่างประเทศ (ส่วนใหญ่เป็นพ่อค้าชาวต่างประเทศ) เกิดขึ้นมาากทุกคนต่างเข้ามาค้าขายกันภายในระบบการค้าเสรีด้วยความเพราะขณะนั้นประเทศไทยเรายังไม่มีกฎหมายหรือข้อบังคับใด ๆ ที่รัดกุมเพียงพอที่จะนำมาบังคับควบคุมพ่อค้าให้ดำเนินการค้าอย่างถูกต้องตามทำนองคลองธรรมและปฏิบัติตนให้อยู่ในระเบียบแบบแผนของการค้าที่ดีได้ ซึ่งเท่ากับเป็นการเปิดช่องให้บรรดานักฉวยโอกาสหรือพ่อค้าประเภทฉาบฉวยเข้ามาดำเนินการค้ากันอย่างมากมาย ทำให้หวังการค้าของไทยในสมัยนั้นเต็มไปด้วยเล่ห์เหลี่ยม ทุกคนมุ่งแสวงหากำไรและประโยชน์เข้าส่วนตัวแต่เพียงประการเดียว โดยมีได้คำนึงถึงความเสียหายที่จะเกิดขึ้นแก่ประเทศชาติอันเป็นส่วนรวม

ต่อมาได้มีความเสียหายเกิดขึ้น กล่าวคือมีการแข่งขันกันขายตัดราคาซึ่งกันและกันอย่างไม่ชอบเขต เป็นเหตุให้พ่อค้าหลายรายต้องประสบกับการขาดทุนล้มละลาย นอกจากนี้แล้วทางราชการยังได้รับคำร้องเรียนจากพ่อค้าในต่างประเทศอย่างมากมายว่าผู้ส่งออกของไทย (ซึ่งความจริงมีทั้งไทยและต่างประเทศ) ไปผิดสัญญาขายสินค้าให้แก่ผู้ซื้อ เช่น ส่งสินค้าที่มีคุณภาพไม่ตรงตามสัญญาไปให้ผู้ซื้อบ้าง

มีการปลอมคุณภาพสินค้าบาง หรือปิดพื้ลัวไม่ยอมส่งสินค้าใหญ่ซื้อตามกำหนด เวลาบาง จนกระทั่งทำให้ผู้ซื้อในต่างประเทศหลายรายเกิดความเบื่อกันหาย ซาค ความเชื่อถือพ้อค่าไทยและทำท่าจะเลิกสั่งซื้อสินค้าจากประเทศไทยด้วย

รัฐบาลในขณะนั้นตระหนักในความเสียหายที่เกิดขึ้นเป็นอย่างคี่จึงได้ ธิบคำเนินการแก้ไขสถานการณ์เป็นการด่วน แต่อุปสรรคต่อการคำเนินการที่สำคัญ ก็คือวงการค้าของไทยในขณะนั้นประกอบด้วยผู้ค้าหลายชาติหลายภาษา พ้อค่าที่ เป็นไทยจริง ๆ มีอยู่น้อยมาก เป็นการยากแก่รัฐบาลที่จะทราบข้อเท็จจริงและ ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในวงการค้า โดยเฉพาะจากพ้อค่าส่วนใหญ่ที่เป็นชาว ต่างประเทศได้

ด้วยเหตุผลดังกล่าว รัฐบาลโดยการเสนอแนะของกระทรวงพาณิชย์ จึงได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2497 ให้แต่งตั้งคณะกรรมการ ขึ้นมาคณะหนึ่ง ทำหน้าที่เป็นผู้พิจารณาการจ้ดตั้ง "สภาการค้า" ขึ้นมา โดยประสงค์ที่จะให้สถาบันแห่งนี้ทำหน้าที่ให้กำปรักษาหารือ และรายงานข้อเท็จ-จริงในเรื่องที่เกี่ยวกับการค้าแก่รัฐบาลและร่วมมือกับรัฐบาลในการคำเนินงาน ส่งเสริมการค้าและจัดระเบียบการค้าขึ้น

คณะกรรมการดำเนินการจ้ดตั้ง "สภาการค้า" นี้มี พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ เป็นประธานกรรมการและได้จัดขึ้นมาในรูปของสมาคม ไม่มีความ จำเป็นที่จะต้องเสนอรัฐบาลให้มีการตรากฎหมายจ้ดตั้งขึ้นเป็นการเฉพาะ คั้งนั้น หลังจากที่ได้มีการจัดร่างวัตถุประสงค์และจ้ดทำข้อบังคับเรียบร้อยแล้ว คณะ กรรมการก็ได้ไปจดทะเบียนจ้ดตั้ง "สภาการค้า" ขึ้น เป็นสมาคมตามกฎหมาย เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2498

เมื่อได้จดทะเบียนจ้ดตั้ง "สภาการค้า" ขึ้นเรียบร้อยแล้วก็ได้มีการจัด ตั้งคณะกรรมการเพื่อบริหารงานให้กับสภาการค้า ซึ่งคณะกรรมการชุดนี้ส่วนใหญ่ เป็นรัฐมนตรีและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่สมัยนั้น โดยมี พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ เป็นประธานกรรมการและ พล.ต.ศิริ ศิริโยธินเป็นรองประธานกรรมการ

คณะกรรมการชุดนี้ได้บริหารงานมาประมาณ 6 เดือนและเห็นว่าบริษัท-
 ห้างร้านได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกมากมายพอสมควรแล้ว ควรที่จะได้โอนอำนาจการ
 บริหารให้กับฝ่ายธุรกิจเอกชนเป็นผู้ดำเนินการ คณะกรรมการจึงได้ดำเนินการเรียก
 ประชุม สมาชิกสามัญครั้งแรกเพื่อเลือกตั้งกรรมการสภาการค้า เมื่อวันที่ 22
 ธันวาคม พ.ศ. 2498

หลังจากเลือกตั้งกรรมการชุดที่สองซึ่งประกอบด้วยพ่อค้าทั้งหมดแล้ว สภา
 การค้าก็ได้ขยายสำนักงานที่ทำการซึ่งตั้งอยู่ในกระทรวงพาณิชย์ เข้ามาอยู่ในบริเวณ
 ของหอการค้าไทย

ต่อมาในพ.ศ. 2509 ก่อนที่จะได้ประกาศใจแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ
 สังคมแห่งชาติฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2510-2514) รัฐบาลได้พิจารณาเห็นว่าการพัฒนา
 เศรษฐกิจของประเทศที่จะให้ได้ผลตามเป้าหมายนั้น จำเป็นที่จะต้องได้รับความร่วมมือ
 จากภาคเอกชนอย่างใกล้ชิด และเพื่อที่จะทำให้การร่วมมือระหว่างภาครัฐบาลและ
 ภาคเอกชนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ก็จะต้องมีการปรับปรุงโครงสร้าง ตลอดจน
 มีการกำหนดอำนาจและหน้าที่ของสถาบันฝ่ายธุรกิจเอกชนเสียใหม่ด้วย ควรสนับสนุน
 ให้นายเอกชนแต่ละสาขาวิชาชีพได้มีการฝึกกำลังเป็นปีกแผนและมีการควบคุม
 กันเองในรูปของสมาคมการค้าและหอการค้า เพื่อให้สถาบันดังกล่าวร่วมมือ
 กับรัฐบาลดำเนินการให้เป็นประโยชน์ต่อเศรษฐกิจของประเทศอย่างแท้จริง รัฐบาล
 จึงได้ออกกฎหมาย 2 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติหอการค้าและพระราชบัญญัติสมาคม
 การค้า พ.ศ. 2509 และภายในพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 "สภา
 การค้า" ต้องสลายตัวไปและจัดตั้งขึ้นใหม่โดยเปลี่ยนชื่อเป็น "สภาหอการค้าแห่ง
 ประเทศไทย" ซึ่งถือว่าเป็นหอการค้าประเภทหนึ่ง ประกอบด้วยสมาชิกสามัญที่เป็น
 สถาบันทางเศรษฐกิจ 5 ประเภทด้วยกันคือ

1. หอการค้าไทย
2. หอการค้าต่างประเทศในประเทศไทย
3. สมาคมการค้า

4. รัฐวิสาหกิจ

5. สหกรณ์

และสมาชิกสหกรณ์คือ บริษัทห้างร้านเอกชนที่มีความสมัครใจที่จะสมัครเป็นสมาชิกของสภาหอการค้าแห่งประเทศไทย

นับได้ว่า สภาหอการค้าแห่งประเทศไทยเป็นที่รวมของสถาบันเศรษฐกิจที่สำคัญ ๆ ของประเทศเอาไว้มาก บทบาทอำนาจหน้าที่และขอบข่ายการดำเนินงานของสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยจึงมีค่อนข้างมากและจะได้อธิบายในรายละเอียดต่อไป

หอการค้าและสมาคมการค้าเป็นสถาบันการค้าของเอกชนที่คอยสนับสนุน ส่งเสริมการค้าและรักษาดุลประโยชน์ของสมาชิก หอการค้าและสมาคมการค้ามีความแตกต่างและคล้ายคลึงกันในด้านวัตถุประสงค์ หอการค้ามีวัตถุประสงค์ที่กว้างครอบคลุมทุกแง่ในภาคเศรษฐกิจต่าง ๆ แต่สมาคมการค้ามีวัตถุประสงค์เฉพาะสินค้าที่จะส่งเสริมเท่านั้น การรับสมาชิกก็รับได้เฉพาะผู้ประกอบการธุรกิจในสาขาที่ระบุไว้ในวัตถุประสงค์ของสมาคมการค้าเท่านั้น หอการค้าและสมาคมการค้าเป็นสถาบันที่มีบทบาทในระบบเศรษฐกิจของประเทศ ดังนั้น จึงได้มีกฎหมายออกมา 2 ฉบับคือ พระราชบัญญัติหอการค้าและพระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 กำหนดวัตถุประสงค์ขอบเขตอำนาจหน้าที่และข้อห้ามต่าง ๆ ซึ่งเหมือนกันทั้งหอการค้าและสมาคมการค้า (หน้า 12-13) โดยมอบหมายให้กองสถาบันการค้า กรมการค้าภายในกระทรวงพาณิชย์เป็นผู้ดูแลจัดระเบียบเกี่ยวกับหอการค้าและสมาคมการค้า